

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Bach

Od naslova do programa: Maribor – Evropska prestolnica kulture 2012

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Bach

Mentorica: doc. dr. Vesna Čopič

Od naslova do programa: Maribor – Evropska prestolnica kulture 2012

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Zahvaljujem se moji družini, Luki in dragim prijateljem,
ki ste me spremljali in bodrili na študijski poti
ter mentorici doc. dr. Vesni Čopič,
za pomoč pri sestavljanju tega
diplomskega dela.

Od naslova do programa: Maribor – Evropska prestolnica kulture 2012

Mesto Maribor je pridobilo naziv Evropska prestolnica kulture 2012. Gre za prestižni naslov, ki ga Svet Evropske unije vsako leto podeli dvema mestoma iz dveh različnih držav na območju Evrope. Dogodek, ki se bo v prihajajočem letu odvil v Mariboru in partnerskih mestih Murska Sobota, Ptuj, Velenje, Novo mesto in Slovenj Gradec, je svetovno znana kulturna aktivnost pod okriljem Evropske komisije in edinstvena priložnost za spodbuditev kulturnega življenja imenovanega mesta. To diplomsko delo bo raziskovalo pot mesta Maribor od kandidature, skozi postopke na ravni Republike Slovenije in skozi postopke Evropske unije, vse do oblikovanja programa, kot je poznan v letošnjem letu, v letu pred velikim dogodkom. Raziskala bom institucijo Evropske prestolnice kulture, pravno podlago in postopek za nominacijo mesta Maribor ter primerjala mariborsko kandidaturo za naziv Evropska prestolnica kulture iz leta 2008 s programom, predstavljenim v letu 2011. Kako je potekala nominacija mesta Maribor in kakšni koraki so mesto vodili na poti do oblikovanja programa?

Ključne besede: Maribor, Evropska prestolnica kulture, Evropska unija, kultura.

From the title to the programme: Maribor – European Capital of Culture 2012

The city of Maribor has obtained the title of the European Capital of Culture of the year 2012. This prestigious title is given every year by the Council of the European Union to two cities in Europe. The event which will take place in the city of Maribor and the partner cities of Murska Sobota, Ptuj, Velenje, Novo mesto and Slovenj Gradec in the forthcoming year is a world known cultural activity under the auspices of the European Commission and a unique opportunity for igniting the cultural life of the nominated city. This thesis shall investigate the path of the city of Maribor from its proposal, through the procedures on the level of the Republic of Slovenia and through the procedures of the European Union, to the shaping of its programme, as it is known by this year, the year before the great event. I shall analyse the institution of the European Capital of Culture, the legislation and the procedure for the nomination of the city of Maribor and analyse and compare the proposal of the city of Maribor from the year 2008 with the programme which was presented in the year of 2011. How did the nomination of the city of Maribor take place and which steps were taken on the path to the shaping of the programme?

Key words: Maribor, European Capital of Culture, European Union, culture.

KAZALO

1 UVOD	6
2 EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE	7
3 PRAVNA PODLAGA DOGODKA EPK.....	8
4 POSTOPEK NOMINACIJE SLOVENSKEGA MESTA ZA NAZIV EPK.....	13
5 PRIMERJAVA KANDIDATURE MO MARIBOR IN PROGRAMA ZAVODA MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE	22
6 SKLEPNE UGOTOVITVE.....	30
7 LITERATURA	33
PRILOGA A	36

1 UVOD

Mesto Maribor je pridobilo prestižni naziv Evropska prestolnica kulture za leto 2012. Gre za izjemno priložnost, dogodek, ki lahko nosilcu prinese velike spremembe in izboljšave na kulturnem področju in oživi mesto. Ta dogodek se je v preteklosti izkazal kot vitalna injekcija za posamezno regijo in ne le mesto, ki nosi ta naziv. Leta 2012 bo ta naziv nosil Maribor, skupaj s partnerskimi mesti Mursko Soboto, Ptujem, Velenjem, Novim mestom in Slovenj Gradcem. Vzhodna kohezijska regija je s tem pridobila edinstveno priložnost, da prebudi zaspana mestna jedra in spodbudi svoje prebivalce k aktivnejši udeležbi pri kulturnem utripu mesta. Ta prizadevanja so prvenstveno financirana s strani mest, ki nosijo naziv, in države RS. Ali bo Mariboru in partnerskim mestom uspelo?

To diplomsko delo bo poskušalo analizirati in ovrednotiti pot Maribora do naziva Evropska prestolnica kulture, hkrati pa tudi kritično oceniti kazalce in načrte dogodka Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture v primerjavi s kandidaturo MO Maribor za naziv Evropska prestolnica kulture 2012. Moje delo bo potekalo predvsem na teoretični ravni, saj bo mesto Maribor naziv nosilo naslednje leto in bo celostna evalvacija dogodka možna šele po letu 2012.

Diplomsko delo bo sestavljeno iz treh delov. V prvem delu bom predstavila historiat dogodka EPK. Nadaljevala bom s predstavitvijo izbirnega postopka na ravni Evropske unije ter s pojasnilom poteka izbirnega postopka na ravni Republike Slovenije in predstavila razloge za nominacijo mesta Maribor za naziv Evropska prestolnica kulture 2012. V drugem delu bom predstavila kandidaturo mesta Maribor in partnerskih mest ter jo primerjala z dosedanjim delom in programom zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture. V zadnjem delu pa bo sledil zaključek s sklepnimi ugotovitvami.

Del raziskovalnega vprašanja tega diplomskega dela je tema postopka izbire slovenskega mesta za Evropsko prestolnico kulture za leto 2012. Analizirala bom postopek nominacije slovenskega mesta za naziv Evropska prestolnica kulture 2012 in preučila kriterije, podane s strani Evropske komisije. Nato bom ugotavljala, na podlagi kakšnih zaključkov je bil Maribor izbran za mesto, ki bo postalo Evropska prestolnica kulture. Zanima me torej, kakšen je bil postopek izbire in zakaj je Maribor dobil kandidaturo kakšni so bili razlogi za to? V drugem delu raziskovanja pa se bom ukvarjala z zmagovito prijavo MO Maribor in jo primerjala s trenutnim programom Zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture.

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila dve metodi raziskovanja. Obe se tičeta analitičnega dela, in sicer komparativna analiza primarnih virov ter komparativna analiza sekundarnih virov.

2 EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE

Iniciativa EPK je ena glavnih aktivnosti Evropske unije (v nadaljevanju EU). Stremi k proslavljanju kulturnih vezi med Evropejci, k povezovanju prebivalcev evropskih držav, k povezovanju njihovih kultur in k spodbujanju medsebojnega razumevanja ter k negovanju občutkov evropskega državljanstva. Študije pa so pokazale, da je dogodek velika priložnost za obnovitev mest, dvig njihovega mednarodnega profila ter podobe v očeh svojih prebivalcev, da podeli novo vitalnost njihovemu kulturnemu življenju in spodbudi turizem (European Commission).

Vsako leto mesti, ki sta bili izbrani za Evropski prestolnici kulture, postaneta živ dokaz bogastva in raznolikosti evropskih kultur. Več kot 40 mest je že nosilo naslov Evropska prestolnica kulture, od Stockholma do Genove, od Aten do Glasgowa in od Krakowa do Porta. Mesto pa ni za naslov Evropska prestolnica kulture izbrano le zaradi samega sebe, ampak predvsem na podlagi njegovih načrtov za imenovano leto, ki morajo biti izjemni. Program prestolnice mora namreč zadostiti specifičnim kriterijem (European Commission).

Rojstvo prvotne ideje o evropskem mestu kulture je pripisano pomenku med nekdanjo grško kulturno ministrico Melino Mercouri in nekdanjim francoskim kulturnim ministrom Jacquesom Langom, medtem ko sta čakala na polet na atenskem letališču (ECOC: The road to success 2009). 13. junija 1985 je nato Svet ministrov na pobudo Meline Mercouri vzpostavil Evropsko mesto kulture. Med leti 1985 in 2004 so Evropska mesta kulture izbirali kulturni ministri EU po kriterijih določenih s strani Sveta EU. Leta 1990 so kulturni ministri uvedli še eno resolucijo, s katero so ustanovili paralelni projekt: Evropski mesec kulture. V osnovi je bil ta projekt namenjen v korist državam srednje in vzhodne Evrope v njihovem posebnem zgodovinskem času, danes pa se več ne izvaja (European Commission).

Zaradi uspešnosti dogodka in novega vidika vključenosti EU v kulturno polje (151. člen Pogodbe o EU) sta Evropski parlament in Svet ministrov sprejela Sklep o imenovanju EPK (1419/1999/EC). Ta sklep je določil tudi imenovanje držav, ki bodo gostile dogodek EPK med leti 2005 in 2019. Leta 2004 je po naročilu Evropske komisije Robert Palmer opravil evalvacijo programa Evropskih prestolnic kulture 1994 – 2004. Palmerjeva študija se ukvarja

s kulturnimi, ekonomskimi, družbenimi in evropskimi perspektivami EPK. Rezultati so pokazali, da dogodek lahko deluje kot katalizator za kulturni razvoj in preobrazbo mesta. Med drugim so ocenjevali potencial dogodka in zaključili, da je premalo izkoriščen. Razkrile pa so se tudi slabosti postopka, ki je bil vzpostavljen s Sklepom 1419/1999/EC. Na podlagi Palmerjevih ugotovitev je Evropska komisija priporočila spremembe izbirnega postopka in nadzorovanja izvedbe EPK ter zahtevala večji poudarek na kulturnih in evropskih komponentah dogodka (UNECC 2011). Parlament je tem spremembam pritrdil ter izdal Sklep 1622/2006/EC, ki določa izvedbo dogodka EPK. S tem je bila vzpostavljena akcija skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture med leti 2007 in 2019. V obdobju med leti 2009 in 2019 sta za vsako leto imenovani dve državi članici, ki sta zadolženi za oddajo predlogov kandidatur mest Evropski uniji. Od teh je ena država članica ena izmed tistih, ki so s pridružile EU leta 2004, druga država članica pa ena izmed ostalih. Edina institucija, ki lahko podeli naziv Evropske prestolnice kulture je Svet EU. Novi sklep pa je uvedel tudi nov izbirni postopek, ki je bil uporabljen pri kandidiranju mest od leta 2013 dalje. Predvidena pa je tudi vključitev odbora, ki bi ocenjeval predloge nacionalno izbranih mest. Tej nadzorni fazi¹ so bila podvržena mesta od leta 2010 dalje (European Commission).

Evropska komisija je od samega začetka nudila finančno podporo dogodku EPK. Po Melini Mercouri se imenuje tudi nagrada za kakovostno izvedbo projekta v višini 1,5 milijona EUR, ki jo lahko nominirana mesta pridobijo, če izpolnijo določene pogoje. Sicer pa za pripravo in izvedbo kulturnih programov v okviru projekta Evropska kulturna prestolnica ni predvidenih sredstev za neposredno financiranje programov ali s projektom povezanih investicij oziroma drugih stroškov (Maribor 2012).

3 PRAVNA PODLAGA DOGODKA EPK

Vsi postopki, kriteriji in cilji dogodka EPK so vezani na že prej omenjeno pravno podlago EU. Aktivnost EPK je bila torej vzpostavljena 25. maja 1999 s Sklepom Evropskega parlamenta in Sveta št. 1419/1999/ES. Potreba po vzpostavitvi podrobnejše zakonodaje se je pokazala tudi skozi študijo rezultatov, ki so jih dosegla Evropska mesta kulture. Ta je pokazala, da ima dogodek pozitiven vpliv na medijski odziv, razvoj kulture in turizma ter ponos prebivalcev, ker je bilo izbrano njihovo mesto. Vendar pa ta pozitiven vpliv ni vedno prinesel rezultatov, ki bi trajali dlje kot sam projekt. Zato sta Evropski parlament in Svet

¹ Več o dotičnih postopkih bo sledilo v nadaljevanju diplomskega dela.

Evropske unije, ob upoštevanju predlogov Evropske komisije in Odbora regij, prišla do zaključka, da je potrebno pritegniti pozornost javnih nosilcev odločitev v izbranih mestih o potrebi vključitve kulturnega projekta v dinamičen srednjeročen proces. Zaradi pomembnosti in vpliva dogodka Mesta kulture so oblikovali tudi krožni sistem imenovanja, ki naj bi zagotovil, da bodo v vsaki državi članici izbrali eno od njenih mest v rednih časovnih razmikih, ki ga bo imenoval Svet Evropske unije (Sklep 1419/1999/ES). Omenjeni sklep tudi določa, da bosta od leta 2009 dalje vsako leto imenovani dve Evropski prestolnici kulture, iz dveh različnih držav. H gostovanju dogodka EPK je bilo med leti 2005 in 2019 vabljenih vseh 27 držav članic EU. Vrstni red² so sporazumno oblikovale države same, skupaj s pristojnimi organi EU. Prav tako pa je bil vzpostavljen izbirni svet, katerega člane, neodvisne strokovnjake na področju kulture, imenujejo institucije EU³. Njegova naloga je bila, da izda poročilo o nominacijah, ocenjenih z vidika ciljev in značilnosti aktivnosti EPK, ki ga predloži institucijam EU (Sklep 1419/1999/ES, 2. čl.). Tako vsako mesto organizira program kulturnih dogodkov, ki predstavi kulturo mesta in kulturno dediščino ter prav tako tudi njegovo mesto v skupni kulturni dediščini in vključuje ljudi, ki se ukvarjajo s kulturnimi dejavnostmi iz drugih evropskih držav z namenom vzpostavitve trajnega sodelovanja. Načeloma ta program traja eno leto, vendar pa se imenovana mesta lahko izjemoma odločijo za krajše časovno obdobje. Mesta imajo možnost, da v svoj program vključijo svojo okoliško regijo. Vzpostavila pa naj bi se tudi medsebojna povezanost med programi istega leta imenovanih mest (Sklep 1419/1999/ES, 5. čl.). Po zaključku dogodka v imenovanem mestu mora Komisija vsako leto predložiti poročilo o vrednotenju rezultatov dogodka prejšnjega leta, vključno z analizo organizatorjev zadnjega dogodka (1419/1999/ES, 6. čl.).

Sklep 1419/1999/ES določa tudi vsebine oz. merila, ki jih mora nominirano mesto izpolnjevati, da se lahko poteguje za naziv EPK. Na tem mestu bi rada izpostavila, da je po navedbah izbirnega sveta iz poročila o izbirnem sestanku⁴ razvidno, da se je mesto Guimarães odločilo, da bo v svoji kandidaturi upoštevalo kriterije iz novejšega sklepa, se pravi iz Sklepa 1622/2006/ES. Mesto Maribor pa v svoji kandidaturi ni jasno opredelilo, kateri sklep je upoštevalo pri sestavljanju kandidature, zato je svet zaključil, da bo mariborsko kandidaturo ovrednotil v skladu s kriteriji iz 3. člena in Priloge II Sklepa 1419/1999/ES (Information about the selection meeting for the European Capitals of Culture 2012 2008).

² Vrstni red je ostal nespremenjen vse do danes, priložen v prilogi I.

³ Izbirni svet je sestavljen iz sedmih neodvisnih vodilnih oseb, ki so strokovnjaki na kulturnem področju, od katerih dva imenuje Evropski parlament, dva Svet, dva Komisija in enega Odbor regij.

⁴ Selekcijski sestanek Selekcijske komisije za Evropski prestolnici kulture 2012 je potekal 23. 4. 2008.

Vidimo lahko, da je izbirni svet ugotovil, da ena izmed ključnih postavk za oblikovanje predloga Maribora ni bila jasno opredeljena. Ob tem sem preverila, ali je bilo v Javnem razpisu za izbor mesta za nominacijo za naslov »Evropska kulturna prestolnica« za leto 2012 (oznaka JPR24–EKP–2012) določeno, kakšni so kriteriji, oz. ali naj predlog kandidature sledi kriterijem Sklepa 1419/1999/ES ali kriterijem Sklepa 1622/2006/ES. Omenjeni javni razpis pa na moje začudenje ne omenja kriterijev o kulturnem programu nobenega od zgoraj navedenih sklepov. V javnem razpisu je navedeno le, da morajo prijave upoštevati evropsko razsežnost oz. vpeti koncept v vseevropski okvir in opredeliti, kako bo spodbujal medkulturni dialog (Javni razpis za izbor mesta za nominacijo za naslov »Evropska kulturna prestolnica« za leto 2012 2006). V javnem razpisu torej pravna podlaga ni bila jasno opredeljena. Razpisni kriteriji se sicer v grobem nanašajo na izhodišča iz Sklepa 1419/1999/ES, vendar pa ni nikjer jasno navedeno, da mora prijavitelj pri pripravi predloga upoštevati ali 3. člen in Prilogo II iz Sklepa 1419/1999/ES ali 4. člen Sklepa 1622/2006/ES. Kriteriji v razpisu so bolj lokalno in regionalno orientirani in premalo vključujejo pomembnost evropske razsežnosti dogodka. Po navedbah izbirnega sveta se je torej predlog kandidature Maribora presojal po kriterijih iz Sklepa 1419/1999/ES. 3. člen Sklepa 1419/1999/ES govori o kulturnem dogodku evropske razsežnosti, ki temelji zlasti na kulturnem sodelovanju v skladu s cilji in delovanjem v 151. členu Pogodbe o Evropski skupnosti⁵. Kandidatura mora podrobno navesti, kako nominirano mesto namerava:

1. osvetliti Evropejcem skupna umetnostna gibanja in stile, za katere je dalo mesto pobudo ali h katerim je pomembno prispevalo,
2. spodbujati dogodke, ki vključujejo ljudi, dejavne v kulturi iz drugih mest držav članic, in vodijo k trajnemu kulturnemu sodelovanju, ter razvijati njihovo gibanje v Evropski uniji,
3. podpirati in razvijati ustvarjalno delo, ki je bistven element v katerikoli kulturni politiki,
4. zagotoviti aktiviranje in sodelovanje velikih delov prebivalstva ter kot posledico socialni vpliv dejanja in njegovo kontinuiteto po letu dogodkov,
5. spodbuditi zanimanje državljanov unije in največjo možno razširitev raznih dogodkov z uporabo vseh multimedijskih oblik,

⁵ Omenjeni člen določa, da bo Skupnost prispevala k cvetenju kultur držav članic, ob spoštovanju njihove narodne in regijske raznolikosti in upoštevanju skupne kulturne dediščine. Skupnost pa zavezuje tudi k spodbujanju sodelovanja med državami članicami ter uveljavljanju primernih ukrepov, ki bi zagotovili nemoteno izvrševanje omenjenega (Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske skupnosti, 151. čl.).

6. pospešiti dialog med evropskimi kulturami in tistimi iz drugih delov sveta ter v tem duhu doseči najboljše možno odpiranje k drugim in razumevanje drugih, kar so temeljne kulturne vrednote,
7. izkoristiti zgodovinsko dediščino, mestno arhitekturo in kakovost življenja v mestu (Sklep 1419/1999/EC, 3. čl.).

Poleg prej navedenega pa mora imenovano mesto pri načrtovanju svojega programa v največjem možnem obsegu upoštevati seznam, ki vsebuje merila načrtovanja in vrednotenja iz Priloge II. V Prilogi II so navedeni možni elementi programov imenovanih mest, kot je organizacija umetniških dogodkov (glasba, ples, gledališče, vizualne umetnosti, kino itd.) ter izboljšanje spodbujanja in upravljanja umetnosti, spodbujanje evropske javne zavesti o osebnostih in dogodkih, ki so zaznamovali, zgodovino in kulturo mesta, ipd. (Sklep 1419/1999/ES, Priloga II).

Skozi potekanje vsakoletnega dogodka EPK pa so se začele pojavljati različne potrebe po spremembah zakonodaje. Tako sta Evropski parlament in Svet zaradi želje EU po izboljšanju kakovosti izbiranja Evropskih kulturnih prestolnic in uveljavljanju evropske razsežnosti projekta 24. oktobra 2006 sprejela Sklep o vzpostavitvi aktivnosti Skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture za leta 2007 do 2019 št. 1622/2006/ES, ki je stopil v veljavo 1. 1. 2007. Novi sklep o izbiri in določitvi evropske prestolnice kultur uvaja tekmovalnost med mesti kandidatkami, spremljanje s svetovanjem v obdobju od imenovanja do začetka izvajanja akcije in podeljevanje »nagrada⁶« kot poenostavljenega načina subvencioniranja (ki ga je mogoče izvesti že v času priprav na akcijo in ne kot prej, v obliki običajnega sofinanciranja, ki ga je mogoče izpeljati šele po dogodku). Prehodne določbe tega sklepa pa določajo, da bodo EPK med leti 2011 in 2012 nominiranca oz. nominirance izbrale in kandidirale še po starem, v skladu s Sklepom 1419/1999. To pomeni, da se država članica sama odloči, na kakšen način bo izbrala mesto ali več mest, ki jih bo prijavila evropskim institucijam kot kandidate za naslov EPK (Sklep 1622/2006/ES).

Ker se diplomsko delo ukvarja s kandidaturom mesta Maribor za leto 2012, bom predstavila le izbirni postopek, ki je veljal za leti 2011 in 2012. Za leti 2011 (Finska, Estonija) in 2012 (Portugalska, Slovenija) je Evropska komisija predvidela posebno prehodno obdobje za postopek imenovanja oziroma izbora EPK. Ta določa, da se ustanovi nadzorna in svetovalna komisija za spremljanje izvajanja ciljev in kriterijev aktivnosti ter za podporo in svetovanje

⁶ Gre za nagrado Meline Mercouri v višini 1,5 milijona evrov, ki jo po drugem poročilu nadzorne komisije lahko Evropska komisija podeli aktualni EPK, in sicer tri mesece pred zadevnim dogodkom.

Evropskim prestolnicam kulture v času od njihovega imenovanja do začetka dogodka EPK (Sklep 1622/2006/EC, 10. čl.). Komisija je sestavljena iz sedmih strokovnjakov, ki jih predlagajo institucije EU⁷. Vsaka država članica predloži svojo nominacijo za eno ali več mest Evropskemu parlamentu, Svetu, Komisiji in Odboru regij, najpozneje štiri leta pred predvidenim začetkom zadevnega dogodka. Država lahko v primeru, da nominira več mest, predloži k eni od teh nominacij tudi svoje priporočilo. Komisija vsako leto sestavi tudi izbirni svet, ki predloži poročilo o nominaciji(ah), ocenjenih z vidika ciljev in značilnosti te aktivnosti. Izbirni svet sestavlja 7 neodvisnih strokovnjakov s kulturnega področja (dva imenuje Evropski parlament, dva Svet, dva Komisija in enega Odbor regij). Izbirni svet poda svoje poročilo Komisiji, Parlamentu in Svetu. Svet ministrov na podlagi priporočil, ki jih Komisija povzame iz mnenja Parlamenta in poročila izbirnega sveta, uradno imenuje EPK za tisto leto, za katerega je bilo nominirano (Sklep 1622/2006/ES, 10. čl.). V primeru Evropskih prestolnic kulture za leta 2010, 2011 in 2012 se pri oblikovanju programa uporabijo kriteriji iz člena 3 in Priloge II k Sklepu št. 1419/1999/ES, razen če se zadevno mesto odloči, da bo svoj program sestavilo po kriterijih iz člena 4 tega sklepa (Sklep 1622/2006/ES, 14. čl.).

Obe Evropski prestolnici kulture leta 2012 sta podvrženi nadzornemu procesu iz Sklepa 1622/2006/ES.

Zaključimo lahko torej, da sta za Slovenijo in Portugalsko zaradi prehodnega obdobja veljali dve vrsti pravil glede predloga podelitve naziva EPK 2012. Faza samega izbirnega postopka nominacije nacionalnega mesta je bila v celoti prepuščena odločitvam posamezne države. Državi sta tako lahko sami vodili nominacijo nacionalnega mesta. V delu, ki se nanaša na pregled in potrditev nominiranih mest, ter glede nadaljnje nadzorovalne in svetovalne faze pa so zanj veljala že pravila iz Sklepa 1622/2006/ES.

Tako je ob dveh priložnostih v času od imenovanja mesta in do začetka dogodka nadzorna in svetovalna komisija svetovala ter ocenila priprave na dogodek s ciljem, da pomaga mestom razviti visoko kvaliteten program z močno evropsko dimenzijo. Za naslov 2012 je bil prvi tak sestanek izveden 25. novembra 2009, drugi pa 27. aprila 2011. Na temelju drugega sestanka in poročila nadzornega in svetovalnega odbora sta mesti lahko pridobili nagrado na čast Meline Mercouri. To nagrado podeli Evropska komisija v primeru, da je mesto izpolnilo zahtevane kriterije akcije in implementiralo priporočila izbirnega odbora ter nadzornega in svetovalnega odbora. Gre za denarno nagrado, ki bo izplačana tri mesece pred začetkom leta

⁷ Evropske institucije imenujejo člane izbirnih svetov za tri leta, kakor sledi: dva člana imenuje Evropski parlament, dva Svet, dva Komisija in enega Odbor regij. Izjemoma v prvem letu veljavnosti tega sklepa dva strokovnjaka imenuje Komisija za eno leto, dva Evropski parlament za dve leti, dva Svet za tri leta in enega Odbor regij za tri leta (Sklep 1622/2006/ES, 6. čl., 4. odst.).

2012, financira pa se iz proračuna Programa Kultura. Nagrada je podeljena na podlagi poročila, ki ga izda nadzorna in svetovalna komisija po drugem nadzornem sestanku (Report for the first monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012 2009). Obe mesti sta uspešno izpolnili zahteve in prejeli nagrado Meline Mergouri.

4 POSTOPEK NOMINACIJE SLOVENSKEGA MESTA ZA NAZIV EPK

Priprave na postopek nominacije slovenskega mesta za naziv EPK so se začele v letu 2005. Vlada RS⁸ je pooblastila Ministrstvo za kulturo, da izpelje postopek izbora mesta za naslov Evropska prestolnica kulture 2012. Tedanji minister dr. Vasko Simoniti se je na podlagi informacij strokovne službe in Službe Vlade RS za evropske zadeve odločil, da bo mesto izbral z javnim razpisom. Hkrati je Ministrstvo za kulturo pridobilo tri ekspertize⁹, ki so bile poleg evropskih dokumentov podlaga za oblikovanje meril za kandidiranje mest. Javni razpis za izbor mesta za nominacijo za naslov Evropska prestolnica kulture za leto 2012 je bil objavljen v Uradnem listu RS 14. 7. 2006, št. 73–74. Razpis je bil namenjen prijaviteljem, ki imajo status mestne občine v skladu s 16. členom Zakona o lokalni samoupravi, in se je zaključil 28. 2. 2007 (Evropska prestolnica kulture 2012 2009¹⁰). V roku in popolne so prispele vloge naslednjih prijaviteljev: Mestne občine Maribor, Mestne občine Koper, Mestne občine Ljubljana in Mestne občine Celje. Za presojanje vlog je minister s sklepom z dne 16. 11. 2006 imenoval 13-člansko mednarodno ocenjevalno komisijo v naslednji sestavi:

1. Dr. Franco Bianchini, Oddelek za mednarodno kulturno načrtovanje in politiko, Univerza De Montfort, Leicester, Velika Britanija
2. Dr. Marjeta Ciglencečki, Pedagoška fakulteta v Mariboru, Slovenija
3. Guy Dockendorf, Ministrstvo za kulturo, visoko šolstvo in raziskovanje, Luksemburg (predsednik komisije)
4. Mag. Marjan Hribar, Direktorat za turizem, Ministrstvo za gospodarstvo, Slovenija
5. Mag. Monika Kirbiš, Služba vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Slovenija
6. Dr. Igor Masten, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija

⁸ S sklepom št. 61000–1/2006/4 z dne 20. 4. 2006.

⁹ Te ekspertize so pripravili Inštitut za civilizacijo in kulturo, KID Kibla in Zavod Bunker.

¹⁰ 24. Seja Nacionalnega odbora za kulturo je potekala 16. aprila 2009.

7. Dr. Bernard Nežmah, tednik Mladina in Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
8. Mitja Rotovnik, kulturni in kongresni center Cankarjev dom, Slovenija
9. Vladimir Rukavina, Narodni dom Maribor, Slovenija
10. Prof. Janez Suhadolc, dipl. ing. arh, arhitekt, Slovenija
11. Dr. Peter Verlič, Ministrstvo za promet, Slovenija
12. Herald Voorneveld, MBA, Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost, Nizozemska
13. Peter Vujica, glasbeni kritik, skladatelj, pisatelj in kulturni urednik, Avstrija (Evropska prestolnica kulture 2009).

Komisija je na zasedanju, ki je potekalo od 19. do 23. aprila na Ministrstvu za kulturo, presojala vloge štirih prijaviteljev na podlagi izhodišč kot so evropski okvir, koncept, rdeča nit programa, razvoj mest na podlagi kulture, regionalni razvoj, vpliv na gospodarsko rast, rast turizma in drugih storitev, nova delovna mesta in trajnost uporabe, naravna in kulturna dediščina, inovativnost, socialna kohezija, sodelovanje vse družbe in najširše sodelovanje civilnega sektorja, javno–zasebno partnerstvo.

Prav tako je mednarodna strokovna komisija prijave ocenila na podlagi izpolnjenih ocenjevalnih listov vsakega posameznega člana strokovne komisije. Komisija se je tudi soglasno odločila, da bo kandidature razvrstila glede na direktni volilni sistem. Vsak član je ocenil kandidature s točkami od 1 do 4, pri čemer 4 točke pomenijo 1. mesto, 3 točke pomenijo 2. mesto, 2 točki pomenita 3. mesto, 1 točka pa 4. mesto. Najvišje možno število doseženih točk je 48. Na podlagi diskusije in argumentacije je komisija razvrstila kandidature po doseženih glasovih v sledečem vrstnem redu:

1. MO Maribor (45 točk)
2. MO Ljubljana (35 točk)
3. MO Celje (24 točk)
4. MO Koper (18 točk)

MO Maribor je zbrala 3,182 točk v ocenitvenih obrazcih, MO Ljubljana 2,753 točk, MO Celje 2,730 točk in MO Koper 2,513 točk izmed možnih 3,540 točk. Komisija se je strinjala, da so vse kandidature visoko kvalitetne in strokovno osnovane glede na večino elementov. Po presoji prijav Mestne občine Maribor, Mestne občine Koper, Mestne občine Ljubljana in

Mestne občine Celje je komisija; njenega zasedanja se zaradi zdravstvenih razlogov ni udeležil Peter Vujica; z večinsko podporo sprejela skupno priporočilo in predlagala Ministrstvu za kulturo, da za naslov EPK 2012 nominira Mestno občino Maribor (Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012 2007).

Komisija je bila mnenja, da bo imenovanje Maribora za EPK 2012 najbolj koristilo regiji, ki bo lahko uživala dolgoročne koristi in trajni vpliv na področju regijskega in kulturnega razvoja. V kandidaturi Maribora in partnerskih mest je opazila veliko kreativnost, inovacije in integralni pristop, zaradi česar je zaključila, da Maribor potrebuje kulturo, da spodbudi svoji prihodnji družbeni in gospodarski strategiji. Komisija je pohvalila močno izraženo evropsko dimenzijo projekta, vpeljavo novih oblik organizacije, med-sektorsko partnerstvo in sodelovanje na regijski ravni, dobro integracijo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) znotraj koncepta ter dober načrt za gradnjo kulturne infrastrukture. Osnovni koncept kandidature imenuje kulturo razvojni generator in je oblikovan na koheziji vzhodne regije in medregijski integraciji ter policentризmu. Hkrati upošteva tudi povezavo med kulturo in izobraževanjem, kulturo in gospodarstvom, kulturo in turizmom, pa tudi vez med urbanim in ruralnim okoljem. Prinaša policentrični razvoj in kaže konformnost z razvojnimi dokumenti Slovenije ter nacionalnimi strategijami na področjih transporta/mobilnosti in dediščine. Prav tako prepoznava velik izobraževalni potencial Univerze v Mariboru v kulturni produkciji in kulturnem menedžmentu. Kandidatura prikazuje razvoj usmeritve na področju komuniciranja in tudi informacijske tehnologije. Mariborski koncept je izjemno širok ter vključuje številne projekte sodobne umetnosti kot tudi projekte kulturne dediščine in ohranjanja naravne dediščine. Vendar pa je komisija tudi poudarila, da še preden bo vpeljana programska akcija, mora biti odobren in podprt finančni načrt. Zadevni projekt je ambiciozen in predpostavlja visok delež zasebnega kapitala, zato morajo biti finančni viri podrobneje definirani. Mnenje komisije je bilo, da bi morali biti bolj podrobno definirani cilji in trajni dosežki. Zaradi velikega števila projektov pa bi bil potreben tudi večji fokus, da bi se izognili diverzifikaciji programa (Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012 2007).

Komisija je zelo pohvalila tudi ostale tri kandidate, kot razlago za neuspešnost pa je navedla naslednje razloge; kljub k razvoju naravnani kandidaturi MO Koper in njene zanimive osrednje točke, ki je integracija v medkulturni in večjezikovni prostor, ter združitev

razvijajočega kreativnega potenciala Kopra in sosednjih mest, kandidatura ni direktno orientirana k močnejšemu razvoju turizma, tudi kulturni program ni dovolj ambiciozen, vprašljivo pa je prav tako zagotavljanje trajnosti ter strokovne kvalifikacije in mednarodne izkušene projektne ekipe. Prav tako je komisija opozorila na nerealistični načrt za prihodnost, slabost elementa IKT in na dejstvo, da kandidatura ne vsebuje določenega sistema spremljanja in ocenjevanja projekta (Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012 2007).

Po mnenju komisije bi MO Ljubljana lahko uspešno realizirala projekt Evropske prestolnice kulture 2012. Pohvalila je trajen koncept, marketinški načrt in organizacijsko strukturo projekta. Kulturni program je postavil zanimive vsebinske smernice. Vendar po mnenju komisije finančni načrt vsebuje preveč ambiciozen načrt investicij do leta 2012 in pričakuje relativno visok delež pričakovanega sodelovanja s področja zasebnega kapitala. Premalo je poudarjeno izobraževanje, pa tudi kulturni program v nekaj delih ne vključuje aktualnega povezovanja s programskimi vlagatelji in v svoji celoti ne izraža dovolj močne povezave z regijo ter v celoti ne zajema potenciala prestolnice. Komisija pa je opazila tudi, da je kandidatura premalo poudarila zelene tehnologije (Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012 2007).

Komisija je pohvalila izredno strokoven osnutek kandidature MO Celje. Strinjala se je, da je kandidatura upoštevala vse kriterije ter izrazila jasno vizijo vloge kulture v prihodnjem razvoju Celja. Komisija je potrdila, da je finančni načrt Celja bolj realističen in konkreten kot načrta Ljubljane ali Maribora, saj je vključeval celotno strategijo sponzorstva. Vendar pa je komisija je opazila, da ni bila dovolj dobro izražena umetniška vizija, tudi komponenta IKT ni dovolj dobro razvita, šibke točke pa predstavlja tudi nekvalificiranost projektne ekipe na področju kulturnega menedžmenta in pomanjkanje bolj prepoznavnih aktivnosti in institucij v celjski kulturni sodobnosti. (Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012 2007).

Pri prebiranju te dokumentacije sem se najprej posvetila vprašanju samega postopka nominacije slovenskega mesta za naziv EPK. V Sklepu 1622/2006/ES je namreč jasno razložen prehodni izbirni postopek za nosilce naziva v letih 2011 in 2012, med katere spada tudi MO Maribor. Zakonska podlaga daje zadevnim državam članicam proste roke pri odločanju o nominaciji mesta, ki jo morajo predložiti Evropskemu parlamentu, Svetu,

Komisiji in Odboru regij. Edino besedilo, ki se nanaša na sam postopek nominacije na ravni države članice je torej iz 2. odstavka 14. člena Sklepa 1622/2006/ES. Ta pa strogo določa le časovni limit, se pravi štiri leta pred dogodkom EPK, za katerega je bila imenovana država članica. Glede nominacij pušča odprt prostor, in sicer dopušča nominacijo enega ali več mest. Novi Sklep 1622/2006/ES namreč določa strog režim izbirnega postopka, ki se odvija tako na nacionalni kot na evropski ravni in ki določa, da država članica nominira zgolj eno mesto za naziv EPK. Zahteva Sklepa velja za prestolnice z letom 2013, saj traja izpeljava razpisa in priprav 6 let, medtem ko je imela Slovenija po uveljavitvi sklepa s 1. 1. 2007 na voljo samo 5 let. Tako je Slovenijo zavezovalo samo to, da je morala nominacijo izpeljati skupaj s predložitvijo programa do konca leta 2007. Glede postopka nominacije Slovenija namreč ni bila vezana na javni razpis oziroma na odprto povabilo mest h kandidaturi za EPK v Sloveniji. Slovenija je torej imela tako rekoč proste roke pri nominaciji mesta. Zanimivo je, da se je Slovenija odločila za postopek javnega razpisa in za predložitev zgolj ene kandidature. Glede na izpeljani postopek in pohvale komisije za vse štiri prijavljene mestne občine bi lahko Slovenija brez težav nominirala vsa štiri mesta in recimo priporočila MO Maribor, ki je najbolj prepričala mednarodno strokovno komisijo. Kakšen je bil torej razlog, da je bilo nominirano zgolj eno mesto? Saj, tudi če bi predložili več nominacij, bi te pregledala in strokovno ocenila še strokovna komisija, ki jo imenujejo institucije EU in tako bi bilo imenovanje popolnoma objektivno in nesporno. V takem primeru bi se tudi na evropski ravni razmišljalo in odločalo o tem, katero slovensko mesto ima največ kulturnih potreb in možnosti za izvedbo dogodka EPK.

V letu 2006 je projekt EPK pridobival nove značilnosti, kot sta vključitev novih držav članic v projekt in kandidiranje mest na osnovi odprtega javnega poziva oziroma razpisa. Slednje je posledica tega, da so države v prvem krogu nominirale predvsem svoje prestolnice, nato pa se je krog razširil še na druga mesta, zato je bila tekmovalnost zaželeno. Slovenijo pa je kot rečeno zavezoval še stari sklep in je zato ohranila večjo suverenost v postopku nominacije. Zato je šlo za priložnost, da se ob upoštevanju evropske razsežnosti projekta prepozna predvsem slovenske potrebe in prilagodi postopek nominacije nacionalnim interesom (Informacija o aktivnostih sektorja za evropske zadeve in kulturni razvoj v zvezi z Evropsko prestolnico kulture v Sloveniji leta 2012 2006). Ali je znala Slovenija to možnost izkoristiti? Skozi analizo izbirnega postopka na ravni RS sem torej ugotovila, da se je takratni minister Simoniti odločil za nominacijo slovenskega mesta na podoben način, kot jo predvideva novejši Sklep 1622/2006/ES, kljub temu da je bilo v informaciji sektorja za evropske zadeve in kulturni razvoj poudarjeno, da ima Slovenija večjo avtonomijo pri nominaciji nacionalnega

mesta, saj ne rabi upoštevati strožjih kriterijev, ki jih prinaša novejši sklep. Zakaj se je torej otežilo slovenski izbirni postopek? Slovenija bi namreč lahko zgolj predložila nominacije, brez kakršnegakoli nacionalnega javnega razpisa.

To sem poskusila ugotoviti tudi tako, da sem iskala poročilo o dotični temi, katerega naj bi predložila Služba Vlade RS za evropske zadeve, ampak ga na spletni strani te službe žal nisem našla. V analiziranem gradivu je namreč omenjeno, da se je minister Simoniti odločil za izpeljan izbirni postopek tudi na podlagi informacije te službe. Sicer je res, da javni razpis daje videz bolj demokratičnega postopka, vendar pa se postavlja vprašanje, ali je v našem kulturnopolitičnem sistemu, kjer naj bi se razvojna strategija določala z Nacionalnim programom za kulturo, ki ga sprejema Državni zbor, sploh sprejemljivo, da gre takšna stvar mimo njega.

V raziskovanju uradne dokumentacije pa sem naletela tudi na zanimive trditve, in sicer o tem, da bi bilo morda dobro, če bi kandidirala Ljubljana, kot tudi Slovenija kot celotna regija. Takšna primera sta bila recimo Luksemburg s širšo regijo in norveški Stavanger s svojo regijo. Takšna kandidatura bi bila ustrezna zaradi specifičnih značilnosti kulturnega razvoja Slovenije, ki je popolnoma drugačen kot drugod, saj ga zaznamuje policentričen kulturni razvoj, ki je v preteklosti temeljil na razbijanju močnega centra na nenevarna lokalna središča. Ker je tudi po osamosvojitvi ostala nacionalna kulturna infrastruktura nereprezentativna, je EPK izziv, ki se ne more izogniti tej specifikki. Lahko pa jo preseže z razumevanjem centra kot povezovalne točke Slovenije kot celote. V tem smislu je bilo zastavljeno vprašanje, ali naj nominacija temelji na konkuriranju posamičnih mest ali pa na postopku iskanja konsenza za nominacijo, ki bo temeljila na ideji centra, ki črpa iz obrobja in ga povezuje v celoto (Informacija o aktivnostih sektorja za evropske zadeve in kulturni razvoj v zvezi z Evropsko prestolnico kulture v Sloveniji leta 2012 2006).

Pri nominaciji mesta za naziv EPK bi bilo vsekakor potrebno upoštevati tudi to, da EU neposredno prispeva povprečno le 1 % sredstev za izvedbo celotnega projekta, katerega vrednost je različna in sega tudi do 167 milijonov evrov. Tako breme nosijo država, pokrajina in mesto. Največ, v povprečju več kot polovico, prispeva država, ostalo pa pokrajine in mesto, pri čemer je sponzorskih oziroma lastnih sredstev okrog 13 %. Nerealno bi bilo pričakovati bistveno večji lastni zaslužek v slovenskem primeru, saj navedeno povprečje izhaja iz držav, ki imajo že dolgo tradicijo trženja kulture. Ker v Sloveniji ni druge ravni lokalne samouprave, bo finančno breme padlo predvsem na državo in mesto. Zato bi bilo potrebno najti rešitev, od katere bo imela koristi vsa Slovenija. Na ta način bi lahko v večji meri izkoristili tudi

sredstva strukturnih skladov (Informacija o aktivnostih sektorja za evropske zadeve in kulturni razvoj v zvezi z Evropsko prestolnico kulture v Sloveniji leta 2012 2006).

Zanimivo je tudi dejstvo, da v Javnem razpisu za izbor mesta za nominacijo za naslov »Evropska kulturna prestolnica« za leto 2012 ni nikjer podana obljuba o financiranju dobitnika naziva EPK. Kaj je torej motiviralo mesta, da so oddale kandidaturo?

In ali so bile ekipe, ki so pripravile predloge kandidatur vezane na cilje kulturne politike? Kakšnih izhodišč in kriterijev so se morali držati pripravljavci predlogov kandidatur? Le meril, ki so bila določena v javnem razpisu za nominacijo slovenskega mesta ali so tudi same Mestne občine podale izhodišča upoštevaje svoje razvojne vizije?

Vendar pa sem pri raziskovanju naletela na zapisnik seje Mestnega sveta Mestne občine Maribor, ki je potekala 19. februarja 2007. Na tej seji so pripravljavci predloga iz KID Kibla predstavili koncept pripravljenega programa in s kandidaturo Mestne občine Maribor na javnem razpisu. V zapisniku je razloženo, da je bila svetnikom predstavljena splošna dokumentacija projekta in svetniki so po razpravi skoraj soglasno sprejeli predlog kandidature MOM za javni razpis za izbor mesta za nominacijo za naslov EPK (Zapisnik 1. izredne seje Mestnega sveta Mestne občine Maribor 2007). Tako, da kaže, da je bil predlog po nastanku podprt s strani MOM. Tudi v Kulturnem programu MOM za obdobje 2007–2011 je kot eden izmed virov za sestavo lokalnega programa naveden predlog programa Maribor – Evropska kulturna prestolnica za leto 2012, ki ga je pripravilo KID Kibla in ga predstavilo na zgoraj omenjeni seji. Sam program je bil sestavljen še preden je bilo znano, ali bo Maribor nosil naziv EPK 2012. Kljub temu pa je bil program, ki ga je pripravila KID Kibla pomemben za odločanje o kulturnem programu MOM v obdobju med leti 2007 in 2011 in je vsekakor vplival na njegovo oblikovanje. Tako, da je šlo za vpliv predloga kandidature na Lokalni program za kulturo MOM 2007–2011 (Kulturni program Mestne občine Maribor za obdobje 2007–2011 2007).

Preverila sem tudi ali je imel razpis za nominacijo mesta za naziv EPK osnovo v Nacionalnem programu za kulturo 2004–2007. Ugotovila sem, da je razpis sicer vseboval neke splošne prioritete NPK 2004–2007, kot so spodbujanje kulturne raznolikosti in kultura kot kategorija razvoja oz. kultura kot generator gospodarskega razvoja, človeških virov, kvalitete življenja in socialne kohezivnosti in to, da v NPK 2004 – 2007 projekt EPK 2012 v Sloveniji ni bil opredeljen (Ministrstvo za kulturo 2004).

Projekt EPK je bil naknadno uvrščen v NPK 2008–2011, kjer je omenjeno, da bo obdobje 2008 –2011 najpomembnejše pri snovanju programa in vzpostavljanju potrebne infrastrukture za ta kulturni projekt, ki je v dosedanji zgodovini slovenske države nesporno vsebinsko

najobsežnejši in finančno najzahtevnejši. Investicije se bodo začele leta 2008 in se morajo končati leta 2011, da bodo leta 2012 na voljo za vsebine (Ministrstvo za kulturo 2008). V smislu priprave na programski del Evropske prestolnice kulture 2012 je treba obdobje med letoma 2008 in 2011 izkoristiti za horizontalno in vertikalno povezavo med izvajalci kulturnih dejavnosti. Razmerje med državnimi, pokrajinskimi, občinskimi in zasebnimi viri za pripravo in izvedbo programov Evropske prestolnice kulture 2012 bo, uravnano tako, da bo država zagotovila največ do 40 odstotkov programskih stroškov, preostali del pa bodo prispevali preostali partnerji, pri čemer celoten znesek ne bo presegel 50 milijonov evrov (Ministrstvo za kulturo 2008). Med letoma 2009 in 2011 bo moral prijavitelj stopnjevati promocijske dejavnosti in tudi prireditve v smeri Evropske prestolnice kulture 2012 ter se nenehno pojavljati tudi v tujini na drugih kulturnih prireditvah, dokler ne bomo leta 2012 začeli izvajati programa Evropske prestolnice kulture 2012 (Ministrstvo za kulturo 2008). Tako je razvidno, da je bil projekt EPK 2012 šele naknadno vključen v NPK 2008–2011, ko je bil postopek izbire že končan.

Še eno vprašanje, ki bi ga rada izpostavila, pa je vprašanje mednarodne strokovne komisije, ki jo je imenoval tedanji minister za kulturo dr. Vasko Simoniti. Po pregledu članov komisije sem najprej opazila razmerje med državnimi uradniki in neodvisnimi strokovnjaki s področja kulture. Od trinajstih članov komisije so štirje tujci, devet članov je Slovencev. Nadalje je pet članov komisije državnih uradnikov, zaposlenih večinoma na ministrstvih. Pet članov je zaposlenih na fakultetah slovenskih in tujih univerz, dva člana sta direktorja dveh najvidnejših javnih zavodov Slovenije in en član je skladatelj, glasbeni kritik, pisatelj in kulturni urednik. Komisija je sestavljena res nenavadno. Pri raziskovanju glede kompetenc članov sem ugotovila, da imata največ izkušenj z dogodkom EPK dr. Franco Bianchini, ki dela na Oddelku za kulturno načrtovanje in politiko in je direktor Enote za kulturno načrtovanje na Univerzi De Montfort v Leicesteru, med drugim pa ga je tudi Evropski parlament izbral za člana mednarodne komisije strokovnjakov, ki so nominirali Evropsko prestolnico kulture za leto 2005; ter Guy Dockendorf, nekdanji svetovalec za vladno koordinacijo oddelka za kulturo in direktor dogodka Luksemburg – Evropska prestolnica kulture 2007. Kot kompetentna člana bi vsekakor označila tudi oba eminentna slovenska kulturna menedžerja in direktorja, g. Rotovnika in g. Rukavino. Vsekakor pa je nekoliko sporno, da je g. Rukavina kasneje izvrševal funkcijo v.d. generalnega direktorja Zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture. Preostali člani omenjene komisije so umetnostna zgodovinarica, arhitekt, tedanja vodja Urada za kohezijsko politiko oz. črpanje evropskih sredstev, priznan ekonomist, sociolog in politični analitik in nenazadnje uradnik iz Ministrstva za promet. Ali je bila

komisija dovolj strokovno usposobljena? Po mojem mnenju je vsekakor primanjkovalo neodvisnih strokovnjakov s področja kulture. Glede na zgradbo komisije se namreč postavlja vprašanje, ali so končno nominacijo vodile kulturne potrebe ali politika? V intervjuju po nominaciji je Vladimir Rukavina spregovoril o odločitvi mednarodne strokovne komisije ter povedal, da ga je program mesta Maribor najbolj prepričal zato, ker je imel skupaj z vzhodno kohezijo najkompleksnejšo kandidaturo in najbolj dodelano vlogo. Po njegovem mnenju Maribor kot mesto po velikosti absolutno ustreza evropski prestolnici kulture in ima ob Ljubljani edini tudi ustrezno kulturno infrastrukturo, tradicijo in zadostno kritično maso, kar zagotavlja trajnostne učinke projekta. Izrazil je tudi mnenje, da bi lahko dodelitev naziva kulturna prestolnica pomenila pomemben spodbudni moment za možnost izenačitve razvitosti, ker je Slovenija izrazito centralistično strukturirana in ker je vzhodna kohezija izrazito manj razvita.,. Izpostavil pa je tudi, da sta zaradi nerazvitosti Maribor in Celje upravičena do trikrat večje količine sredstev iz evropskih strukturnih skladov kot preostala kandidata. Program je namreč vpet v razvojne dokumente države in Evrope in lahko potem na podlagi tega instituta črpa denar prek strukturnih skladov in drugih evropskih razpisov. Omenil je tudi, da je bila ocena skoraj konsenzualna in izpostavil mnenje enega od tujcev. Ta je vprašal nekako tako, kaj si torej želite? Večje število prenočitev, večjo prepoznavnost in razvitost Slovenije ali zgolj "show up" skozi mega prireditve v Ljubljani? Dodal je še, da bodo tisti, ki bodo prišli v Maribor ali Celje, skoraj gotovo zavili tudi v Ljubljano in tam ostali kak dan ali dva. Dvomil pa je, da če bo prestolnica Ljubljana, da se bodo podali še kam drugam (Štamcar 2007).

Na odločitve komisije je tako vplivalo veliko dejavnikov. Izgleda pa, da je vsekakor veliko vlogo igralo to, katera kandidatura je sposobna pritegniti več sredstev iz strukturnih skladov. Seveda je bilo upoštevano tudi dejstvo, da je Maribor kandidiral s partnerskimi mesti in da bi vzhodna kohezijska regija lahko na ta način pridobila prepotrebno finančno injekcijo. Vendar, ali je Slovenija izbrala pravo pot? Je bila izvedba nominacijskega postopka na koncu sploh potrebna glede na to, da je vedno bolj jasno, da program kandidature mesta Maribor v marsičem odstopa od izvedbe?

5 PRIMERJAVA KANDIDATURE MO MARIBOR IN PROGRAMA ZAVODA MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE

Kandidaturo za Javni razpis za izbor mesta za nominacijo za naslov »Evropska kulturna prestolnica« za leto 2012 Ministrstva za kulturo je za MO Maribor pripravilo KID Kibla leta 2006. Prijava je bila oblikovana kot kandidatura vzhodne kohezijske regije oz. kandidatura nosilca prijave mesta Maribor s partnerskimi mesti Mursko Soboto, Novim mestom, Ptujem, Slovenj Gradcem in Velenjem. Obvezni del procedure kandidiranja je bila tudi potrditev kandidature kot lokalnega programa kulture. Tako je mestni svet MOM na svoji seji 14. februarja 2007 po krajši razpravi potrdil tako pripravljeno kandidaturo kot Lokalni program kulture MO Maribor 2007 – 2011. 27. februarja 2007 je bila vloga oddana, s podpisom mariborskega župana Franca Kanglerja (Maribor 2012).

Mednarodna strokovna komisija je kot najuspešnejšo kandidaturo izbrala kandidaturo MO Maribor. Tedanji minister je predlog komisije upošteval in predlagal Vladi RS, da kandidira Maribor s partnerskimi mesti za Evropsko prestolnico kulture 2012. Vlada je njegov predlog na svoji seji, 31. maja 2007, tudi potrdila in ga do konca leta posredovala v Bruselj (Maribor 2012).

Prva predstavitev kandidature v Bruslju je potekala 23. aprila 2008. Na spletni strani Zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture 2012 je navedeno, da je iz programov, projektov, pobud, idej in predlogov, ki so bili podlaga za kandidaturo, s katero je Maribor s partnerskimi mesti postal nominiran za naziv Evropska prestolnica kulture 2012, nastal izbor, ki ga je KID Kibla objavilo v knjigi PURE ENERGY! in so jo prejeli člani in članice bruseljske komisije pred prvo predstavitvijo (Maribor 2012). Zanimivo je opaziti, da je bila torej bruseljskemu Seleksijskemu odboru za Evropski prestolnici kulture 2012 posredovana malce drugačna prijava, z vsebino, ki je bila oblikovana kasneje. Seleksijski odbor je obema mestoma kandidatoma svetoval, naj dalje razvijeta svoje načrte, ter se bolj osredotočita na glavne cilje in značilnosti akcije, ki so definirani v Sklepu 1622/2006/EC, vključno s kulturnimi programi, ki bi imeli dolgoročne učinke za mesti in regiji, ter temu primerno dopolnita prijavi. Odbor je izrazil tudi pričakovanje podrobnejšega opisa programskih detajlov, še posebej umetniških dogodkov z veliko evropsko dimenzijo (Information about the selection meeting for the European Capitals of Culture 2012).

Nekaj mesecev zatem, 14. julija 2008, je župan Franc Kangler imenoval Začasni sekretariat za izvedbo projekta Evropska prestolnica kulture 2012. Predsednik sekretariata je postal g. Vladimir Rukavina, ki je mariborsko kandidaturo podprl na javnem razpisu MK. Sekretariat

je v nadaljnjem razvoju projektne ideje do druge predstavitve v Bruslju, napovedane za 5. november 2008, konec avgusta in v septembru koncipiral šestnajst programskih sklopov, znotraj katerih so bili nanizani številni projekti in programi, in ki so zajemali dve tretjini načrtovanega programa. Ostalih osem sklopov naj bi se izoblikovalo v prihodnjih pripravah na leto 2012 (Maribor 2012).

Prvih šestnajst sklopov:

1. Čista energija! / Pure Energy!
2. Musica noster amor
3. Festival Maribor
4. Na križišču svetovnih kultur (Poletni festival Lent)
5. Karneval umetnosti in dediščine
6. Sobotna harmonija
7. Muze socializma
8. Steklena krogla – Ars Eco Echo
9. EPK 2012 – Odprta cona Evrope
10. ARS VirDiCo
11. EuGenius Loci
12. Ars Non–Violens
13. Jambor Evrope
14. Eupippi L.
15. Človek z bombami
16. Sanje v prihodnost

Tema prvega sklopa Čista energija! / Pure Energy! je vpliv umetnosti na družbo. V okviru tega naj bi se zgodila vrsta kulturnih dogodkov: Forma EViva: evropski ustvarjalni kiparski simpozij z udeleženci iz vseh 27 držav EU, Forma EVocativa: mednarodni festival vizualnih komunikacij Magdalena, Forma Eloquentia: mednarodni festival govorništva s spremljevalnimi dogodki, Forma Educativa: animacija otrok in mladih za kulturno ustvarjanje in vključevanje v kulturne dejavnosti (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008). Tema sklopa Musica noster amor je klasična glasba. Šlo naj bi za serijo kulturnih dogodkov, posvečenih klasični glasbi. Mednarodni muzikološki simpozij, mednarodni pevski seminar in mednarodno tekmovanje v solopetju, Mednarodno zborovsko tekmovanje Maribor 2012, Mednarodno tekmovanje mladih opernih pevcev Ondina Otta.

Naslednji samostojni sklop je predstavljal Festival Maribor, festival klasične glasbe, ki vključuje lastno festivalno produkcijo s programi in skupinami, sestavljenimi posebej za ta festival. Umetniški direktor Festivala Maribor je Richard Tognetti. Četrty sklop je predstavljal mednarodni poletni festival Lent, ki gosti vrsto kulturnih dogodkov s srečanji in kulturnimi izmenjavami. Rdeča nit festivala je svetovno kulturno povezovanje s soočanjem in zrcaljenjem kultur kontinentov. Peti sklop je bil Karneval umetnosti in dediščine, ki ga sestavlja Kurentovanje na Ptuju. Šesti sklop je predstavljala Sobotna harmonija ali Medkulturno sožitje v Murski Soboti; šlo bi za sobotne kulturne dogodke, ki bi bili organizirani in izvedeni preko celega leta, posvečeni pa predvsem medkulturnemu sobivanju (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008). Nadaljnji sklop bi bile Muze socializma oz. odprtje 'muzeja' socializma v prihajajočem letu. Osmi sklop je predstavljala Steklena kroglja – Ars Eco Echo, mednarodna razstava na temo človekovega/umetnikovega odnosa do narave. Deveti sklop naj bi bila EPK 2012 – Odprta cona Evrope, ki bi povezovala znanost in umetnost tako, da bi v Mariboru, Slovenj Gradcu in drugih mestih po Sloveniji in ostalih državah EU potekala vrsta kulturnih prireditev, ki bi se posvečale povezavi med znanostjo in umetnostjo. Deseti sklop naj bi oblikoval projekt ARS VirDiCo, ki bi bil v letu 2012 v Mariboru izveden kot ustvarjalna delavnica, hkrati z mednarodno ustvarjalno delavnico na spletu, evropskim festivalom računalniške umetnosti in mednarodnim festivalom vizualnih komunikacij (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008). Enajsti sklop bi predstavljal EuGenius Loci, ki bi gostil rezidenčne umetnike. Čez celo leto bi potekala izmenjava umetnikov, glasnikov posebnega kreativnega ozračja in vsebin, in sicer med prejšnjimi in bodočimi evropskimi prestolnicami kulture. Dvanajsti sklop naj bi predstavljal Ars Non–Violens, festival kulture miru in nenasilja, multimedijski kulturni dogodek, ki bo potekal hkrati v okviru EPK in Mednarodnega združenja mest glasnikov miru (IAoMC). Trinajsti sklop je bil imenovan Jambor Evrope, šlo pa bi za vez med Mariborom in Guimarãesom. Šlo bi za popotni multidisciplinarni promocijski projekt, v katerem bi med mestoma v obeh smereh potoval po en avtobus umetnikov. Štirinajsti sklop, Eupippi L, naj bi bil posvečen otrokom. Projekt, ki bi kot povezovalni simbol uporabljal podobo Pike Nogavičke, je bil zasnovan na obstoječih otroških in mladinskih kulturnih dejavnostih v Mariboru in njegovih partnerskih mestih (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008). Petnajsti sklop je bilo evropsko avantgardno gledališče Človek z bombami. Zadnji, šestnajsti sklop pa so predstavljale Sanje v prihodnost, Marpurgi na reki Dravi. Ob enakonočju bi na bregovih

reke Drave kot tudi na samem površju reke potekala vizualna scenska inštalacija (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008).

V kandidaturi je bilo opredeljeno, da znašajo predvideni skupni stroški projekta Evropska prestolnica kulture 200,4 milijonov EUR, od tega je bila vrednost programa ocenjena na 57,4 milijonov evrov in vrednost investicij v kulturno infrastrukturo na 143 milijonov evrov. Predvideni viri financiranja skupnih stroškov so bili proračuni Mestne občine Maribor in partnerskih mest 42,8 %, državni proračun in strukturni skladi 46,6 %, lastni prihodki 3,1 %, EU neposredno 0,7 %, državni in EU razpisi 3,9 % in zasebni viri 2,9 % (Gradivo MK za 2. točko 24. Seje NSK 2009). Državni proračun, vključno s strukturnimi skladi, naj bi tako po pričakovanjih predlagatelja (MO Maribor) v letih od 2008 do 2012 zagotovil 22 milijonov evrov za program in 71,4 milijonov evrov za investicije v kulturno infrastrukturo, kar pomeni skupno 93,4 milijonov evrov (Evropska prestolnica kulture 2012 2009). Vendar pa takšni finančni okvirji niso bili sprejemljivi s strani Ministrstva za kulturo. Po številnih pogajanjih je bilo financiranje znižano in vsako leto bolj okleščeno.

Dopolnjena kandidatura je bila predstavljena na drugem sestanku z bruseljsko komisijo, ki je potekal 5. novembra 2008. Komisija je tedaj izrazila zaskrbljenost zaradi velikega števila dogodkov in dvome glede zmožnosti, da bodo izvedeni vsi. Izrazila je tudi željo vpogleda v projekte, ki so oblikovani posebej za program leta 2012. Člani odbora so svetovali, da bi bil program lažje izvedljiv, če bi ekipa dala prednost manjšemu številu zahtevnih, ampak realističnih projektov. Opozorili pa so tudi na dodano vrednost, ki bi jo lahko doprinesli zunanji profesionalci in pomoč pri pridobivanju dodane vrednosti, ki je potrebna za takšen evropski projekt. Kljub dodatnim nasvetom je komisija priporočila imenovanje mest Guimarães in Maribora za naziv EPK 2012 Evropski komisiji in 12. maja 2009 je Svet ministrov Evropske unije imenoval Guimarães in Maribor za Evropski prestolnici kulture 2012 (Report for the first monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012 2009).

Program in napredek projekta sta bila ponovno predstavljena na prvem nadzornem sestanku Nadzorne in svetovalne komisije, ki je potekal v Bruslju 25. novembra 2009. Komisija je bila zadovoljna z napredkom Maribora, vendar pa je izrazila zaskrbljenost glede negotovosti organizacijske strukture, saj bi to lahko prineslo nepotrebno okornost, kar bi upočasnilo proces implementacije. Mariborski delegaciji je svetovala, naj upošteva vitkejši upravni model. Odbor je ponovil svojo zaskrbljenost glede številčnosti tem (16) v programu, ki ni bila zmanjšana od faze kandidature. Še zmeraj pa bi bilo treba okrepiti evropsko dimenzijo

projekta (Report for the first monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012 2009).

Po letu mirovanja in iskanja prave rešitve glede organizacijskega vodenja dogodka EPK je bil ustanovljen javni zavod Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture (v nadaljevanju zavod Maribor 2012). Mestni svet Mestne občine Maribor je 25. januarja 2010 sprejel Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture. Po obdobju začasne uprave pod vodstvom v.d. generalnega direktorja Vladimirja Rukavine, v.d. poslovne direktorice Helene Hvalec in v.d. programskega direktorja Aleša Novaka je zavod Maribor 2012 dobil še Svet zavoda s predsednikom Jožefom Školčem in Programski svet s predsednikom Tomažem Pandurjem. Oktobra leta 2010 pa sta bila tudi uradno potrjena programski direktor Mitja Čander in poslovna direktorica Helena Hvalec, ki sta pričela s svojimi dolžnostmi novembra 2010. Kot zadnja je bila na predlog programskega direktorja ustanovljena še Akademija Evropske prestolnice kulture. Po mnogih težavah je zavod Maribor 2012 le dočakal svojo končno organizacijsko strukturo. S spremembami, ki jih je uveljavil 19. maja 2011 sprejeti Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o ustanovitvi javnega zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture, je današnje vodstvo sestavljeno iz generalne direktorice dr. Suzane Žilič Fišer in programskega direktorja Mitje Čandra. Pristojnosti poslovnega direktorja pa so bile prenesene na generalno direktorico. Predsednika Sveta zavoda Jožefa Školča je zamenjal dr. Oto Luthar, člana Józsefa Györkösa in Stojana Pelka pa Lučka Lorber in Barbara Koželj Podlogar ter predsednika Programskega sveta Tomaža Pandurja Janez Lombergar (Maribor 2012 2011).

V diplomskem delu se ukvarjam zgolj s primerjavo programa Maribor Evropska prestolnica kulture 2012, zato ne bom problematizirala organizacijskih sprememb, čeprav so nedvomno vplivale na samo oblikovanje programa. Ali je bil vpliv pozitiven ali ne, pa bo razvidno šele v letu 2012.

Vmesna faza programa je tekla tudi v letu 2010, ko sta bila na pobudo tedanjega v.d. programskega direktorja Aleša Novaka izvedena dva mehanizma za pridobivanje dodatnih predlogov projektov in programov: neposredni poziv za partnerska mesta, ki se je iztekel 7. junija 2010, in javni poziv za zbiranje predlogov programov in projektov, ki se je iztekel 4. julija 2010. Na neposredni poziv partnerskim mestom se je prijavilo 43 programskih predlogov (po mestih: Murska Sobota 7 programov, Novo mesto 5 programov, Ptuj 18 programov, Slovenj Gradec 8 programov, Velenje 5 programov). V letni načrt dela je uprava na predlog programskega direktorja vključila 6 programov Murske Sobote, 5 programov Novega mesta, 13 programov Ptuja, 5 programov Slovenj Gradca ter 3 programe Velenja

(skupaj 32) (Poročilo o delu 2010 2011). Na javni poziv za zbiranje predlogov projektov in programov EPK je zavod prejel 278 prijav, med katerimi je programski direktor izbral 97 programov in projektov, ki so bili uvrščeni v predlog letnega programa dela zavoda. Osem programov pa je zavod izbral na predhodnih aktivnostih pri pripravi kandidature oz. še pred javnim pozivom (Poročilo o delu 2010 2011).

Zakaj so izvedli poziv za nove projekte in programe ne glede na to, da so bili programski sklopi in projekti že predvideni? Zakaj torej dogajanje ni šlo direktno v smeri izvedbe obstoječih projektov in programov? Čemu iskati nove? Tudi iz tega je razvidno, da je oblikovanje programa potekalo sproti, tako rekoč iz dneva v dan.

Na podlagi kadrovskih sprememb in nasvetov s prvega nadzornega sestanka je zavod Maribor 2012 konec leta 2010 oblikoval končni program, ki vsebuje najprej osrednje štiri programske sklope (Terminal 12, Ključi mesta, Urbane brazde in Življenje na dotik) in nato še sedem umetniških področij (literatura, klasična glasba, neklasična glasba, uprizoritvene umetnosti, otroška in mladinska ustvarjalnost, film in vizualna umetnost) (Maribor 2012).

Terminal 12 predstavlja intelektualno in predvsem umetniško platformo, ki naj kaže v prihodnost. Sklop povezuje vse umetniške zvrsti, od opere in sodobnega plesa, preko klasične in popularne glasbe, do filma, gledališča, vizualnih umetnosti, literature in arhitekture. V okviru tega sklopa bodo potekali projekti Dvanajst, Ulay, Festival Maribor, Zagrebška filharmonija z Ivom Pogoreličem, Urban Tribe, Orkester Osipov, Spekter zvoka, Omnibus, Črne maske, Vojna in mir, Dunajska državna opera: Figarova svatba, Dušan Jovanović: Funeral Fashion Show, Avdicija za življenje, Borštnikovo srečanje: Mostovi, En Knap: Kult, Modul Dance, Heroes We Love, Rebecca Horn, Lutke Minoriti, Tom Kovač: Future City, Festival slovenskega dokumentarnega filma, Festival Magdalena (Poročilo o ključnih projektih 2011).

Cilj sklopa Ključi mesta je oživiti mestno središče in v program EPK vključiti prebivalce Maribora. Pod okriljem sklopa bodo potekali naslednji dogodki: Regionalni knjižni sejem, Hologramsko srednjeveško obzidje, Severni sij, Alternativna veleblagovnica, UNI – EPK 2012, Hiša znanosti, Literarna hiša, Splavarska igrala, Obhišne klopi, Kositrni vojak, Razstave v Veliki kavarni, Kiosk Samoprispevek, Festival Lent, M art dokumenta, Mati Korajža, Jalova, Partljič: Primorc in Štajerka pod mostom, Ponovno povezani, Ulični utrip, Klub EPK in štirje odri, Dokumentarni portreti, Mladibor, Teden mlade Evrope, Art kamp, Lutkovna intervencija Lile Prap, MIO 2012, Mednarodno zborovsko tekmovanje, Črno.beli svet, Emancipacija med zgodovino in sodobnostjo – simpozij (Predstavitev ključnih projektov po sklopih 2011).

Urbane brazde so programski sklop, ki se posveča družbenemu obrobju, skuša locirati točke v družbenem tkivu, ki so izrazito ranljive in jim skozi procese opolnomočenja omogočiti vključitev v družbene procese. (Poročilo o ključnih projektih 2011). Angažirana znanstveno-raziskovalna skupina poskuša s teoretskim pristopom socialne ekologije in z metodo militantnega raziskovanja vzpostaviti sodelovanja z različnimi lokalnimi in četrtnimi skupnostmi, posamezniki in interesnimi skupinami. Znotraj lokalnega okolja že vzpostavlja heterogene prakse samooskrbe, razvila bo gensko banko ter modele organskega urbanega vrtnarstva (Letno poročilo 2010 2011).

Sklop Življenje na dotik bo celotno dogajanje odprl v digitalno sfero. Gre za medijski eksperiment, ki bo prečil vse druge sklope, jih osvetljeval in v interakciji dodatno osmišljaj, ob tem pa bo razvijal širši kontekst refleksij in digitalnih intervencij (Poročilo o ključnih projektih 2011). Del programa pa predstavljajo tudi Kulturne ambasade, ki bodo skozi leto 2012 vsak mesec gostile kulturnike iz druge države. Januarja iz Finske in Estonije, februarja iz Madžarske, marca iz Španije, aprila iz Italije, maja iz Francije, junija iz Nemčije, julija iz Velike Britanije, septembra iz Belgije, oktobra iz Avstrije, novembra iz Portugalske in Guimarãesa, ter decembra iz Latvije. Mrežni projekti, ki se bodo odvijali pa so Uf, industrija – kulturne kreativne industrije, Harmonije, Glasba brez meja, Slovenski dnevi knjige, Pesem z gostjo pesmijo, Koncerti ljudskih pevcev, Evropska pravljica, Delavnice (Poročilo o ključnih projektih 2011). Partnerska mesta pa so predstavila naslednji program, na Ptuj se bodo odvijali Kurentovanje, Etnofest in Artfest, Dnevi poezije in vina, Dantonova smrt. V Novem mestu bodo potekali projekti Mesto Goga (Hiša kulture), Veleblagovnica Situla, Človek z bombami, Jazzinity; v Murski Soboti Fronta, Zbirka iz Ingolštata, Odkrito/Zakrito; v Slovenj Gradcu Od ljudi za ljudi, Lajnarski festival, Oživljeni zven preteklosti (Hugo Wolf), Forma viva, Artosfera in v Velenju Pikin festival, Ligijev oder in Laibach Kunst, Vodno mesto, Festival Kunigunda (Predstavitev ključnih projektov po sklopih 2011).

V Mariboru naj bi bilo zgrajenih tudi veliko novih zgradb oziroma obnovljenih starih tovarniških zgradb. Razpisan je bil mednarodni razpis, na katerega je prispelo 400 prijav, uspešni pa so bili arhitekti iz Rima in Madrida. Da bi povečali privlačnost centra naj bi bila reka, ki teče skozi mesto, glavna tema rekonstrukcijskih del, rečna bregova pa rehabilitirana. Kot prizorišča bodo služile tudi prazne industrijske zgradbe. Ekipa Maribor 2012 je dosegla soglasje, da je dogodek tesno povezan s še ne realizirano vizijo Mestne občine Maribor. Tako bo reorganizacija območja glavnega trga v mestu, ki je osrednji urbani prostor mesta, omogočila, da bo postalo center družbenega, gospodarskega in urbanega utripa. Ta vidik bo

zelo pomemben del zapuščine dogodka (Report for the second monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012).

Kar se tiče financ, pa je bil delovni proračun skrčen zaradi finančne krize: v primerjavi z načrtovanim proračunom iz izbirne faze, 57 milijonov evrov, je sedanji proračun vreden 41,78 milijonov evrov, kar naj bi bil končni znesek. Končni porabljeni kapital dogodka pa je ocenjen na 89,92 milijonov evrov (Report for the second monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012).

Tudi na zadnji predstavitvi programa¹¹ je programski direktor spregovoril o financiranju. Predstavljen program predstavlja namreč nekako tri četrtine končnega programa. Poudaril je tudi, da bo po 15. septembru 2011 znan celotni program za naslednje leto (Ujčič 2011). Težave pri zaključevanju programa namreč predstavlja dejstvo, da še vedno ni znan dokončni finančni okvir, da ni rešen problem lokacij za aktivnosti različnih programskih sklopov in da bo zavod moral nekatere strateške projekte zaradi različnih okoliščin verjetno speljati sam (Poročilo o ključnih projektih 2011). Zdajšnji program je ekipa zavoda Maribor 2012 oblikovala v finančnem okviru 24 milijonov evrov, kolikor jih je trenutno na voljo (Ujčič 2011). Tako so programska sredstva skozi leta postopno padala iz najprej v kandidaturi navedenih 57 milijonov evrov (Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi 2008), na v aprilu 2011 predvidenih 41,78 milijonov evrov (Klipšteter 2011), na končnih 24 milijonov evrov za 277 projektov (Ujčič 2011).

Skozi raziskovanje obeh programov sem ugotovila, da program, ki je bil predstavljen v kandidaturi mesta Maribor, ni enak programu, kakršen je danes. Program, ki ga je zasnovalo KID Kibla je bil postopoma okleščen. Ta je bil sprva oblikovan v 16 sklopih, katere sta bruseljska izbirni svet ter nadzorna in svetovalna komisija odsvetovala zaradi preobširnosti. Današnji program sicer ohranja nekaj projektov, ki so bili zasnovani v teh 16 sklopih, gre pa predvsem za projekte, ki so stalni, npr. Festival Lent, Magdalena, Festival Maribor, Kurentovanje, Pikin festival ipd. Tudi kadrovske in organizacijske (kaj šele finančne) težave niso bile v prid poskusom oblikovanja programa. Današnji program torej zajema štiri glavne programske sklope oz. 277 projektov. Ali se ti programski sklopi lahko razumejo kot zmagovalni programi, ki so privedli do naziva Maribor 2012 – Evropske prestolnice kulture?

¹¹ 30. 6. 2011

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Skozi raziskovanje in oblikovanje diplomskega dela sem najprej dodobra spoznala projekt Evropska prestolnica kulture. Ugotovila sem, da ima sam dogodek bogato in zanimivo vsebino ter da je mnogim mestom pomagal pri oblikovanju nove identitete.

Pri preučevanju uradne dokumentacije pa sem uspela tudi odgovoriti na zastavljeni raziskovalni vprašanji. Ko sem analizirala pravno podlago za sam izbor mesta za naziv Evropske prestolnice kulture, sem ugotovila, da je imela Slovenija na voljo veliko avtonomnost pri sprejemanju odločitve, katero mesto bo nominirala za prestižni naziv. Ugotovila sem, da postopek za nominacijo mesta sploh ne bi bil potreben, saj bi lahko Slovenija nominirala več kot eno mesto in enemu od teh pridala tudi svoje priporočilo. Ob preiskovanju mednarodne strokovne komisije, ki je pregledala kandidature za nominacijo za naziv EPK pa sem ugotovila, da je precej članov komisije prihajalo iz uradniških krogov. Tako sem podvomila o kompetentnosti komisije za odločanje o tako pomembnem nazivu. Res je, da je EPK dogodek, ki vključuje tudi velike investicije v infrastrukturo mest, kljub temu pa enoletni naziv, ki ga nosi mesto, predstavlja kulturni program. Kulturni program s ciljem povezati prebivalce Evropske unije na način obnove kulturne podobe mesta oz. v slovenskem primeru, več mest. In prav iz tega razloga bi pričakovala več neodvisnih kulturnih strokovnjakov kot članov mednarodne strokovne komisije.

Ob tem pa sem se vprašala tudi, ali je bila vsa obsežna dokumentacija predlogov kandidatur mest dostopna v angleškem jeziku? Kako so se odločali tuji člani mednarodne komisije? So imeli na voljo celotno dokumentacijo ali le povzetke, koncepte celotnih kandidatur? Je šlo morda za sugerirano izbiro? Vsekakor bi bilo zanimivo ugotoviti tudi, kako je glasoval, po mojem mnenju, najkompetentnejši član komisije, Franco Bianchini. Ali je tudi on podprl zmagovito prijavo in zakaj?

Moje nadaljnje raziskovanje je potekalo tako, da sem analizirala pot, korake, ki so vodili do današnjega oblikovanja programa, ki se bo drugo leto odvijal v Mariboru in partnerskih mestih. Na svoje začudenje sem ugotovila, da je bil program od začetne oblike precej spremenjen in predrugačen. Pot od programa kandidature do današnjega programa zavoda Maribor 2012 je bila vsekakor zanimiva in dinamična. Ob raziskovanju sem ugotovila tudi, da je bil program KID Kibla, ki je Mariboru in partnerskim mestom prinesel nominacijo za naziv EPK, postopoma izločen. Oziroma, natančneje, že ob predstavitvi bruseljskemu izbirnemu odboru je bil program drugačen, kot je bil predstavljen v kandidaturi na ravni Republike Slovenije. Tukaj se postavi vprašanje, ali je bil javni razpis za nominacijo slovenskega mesta

za naziv EPK 2012 legitimen? Ali je šlo za legitimno izbiro? Ali je postopek, ki je sicer dajal možnost vsem zainteresiranim, da kandidirajo, res demokratičen, če se kasneje program popolnoma spremeni? Ali pa je bila demokratičnost samo krinka? Saj zmagovalni program, ki je prepričal strokovno mednarodno komisijo dr. Simonitija ni obveljal. In to pod vprašaj postavlja sam izbirni postopek in odločitev za mesto Maribor s partnerskimi mesti.

Skozi analizo postopkov pa se mi je porodilo tudi vprašanje, ali je bila pri sestavljanju predlogov mest upoštevana dolgoročna kulturna politika? Mesto je navsezadnje kulturno središče, ki naj bi imelo pripravljeno vizijo za svojo kulturno politiko. Ali so mesta podala izhodišča za pripravo predlogov kandidatur? So bili predlogi pripravljalnih ekip povezani z dolgoročnimi potrebami mest oziroma njihovimi programi za kulturo ali je šlo le za odgovore na situacijo? Ali so predlogi kandidatur le pogledi pripravljalnih ekip? So mesta prepustila načrtovanje nečesa, kar bi moralo odražati kulturne potrebe nekega mesta, ki imajo dolgoročen pomen in želijo pustiti trajen pečat, skupinam, ki so tako pomembne strategije sestavljale neodvisno od načrtov in izhodišč mestnih občin? Tudi to je tema, ki bi si zaslužila podrobnejšo obravnavo.

Nenazadnje pa se tudi napovedane investicije v kulturno infrastrukturo zdijo vedno bolj negotove. Od ideje o kulturnem centru Maks, samostojni Moderni galeriji Maribor in prenovitvi mestnih trgov in nabrežja Drave se je vse nekako ustavilo. Na seji Mestnega sveta MO Maribor so združili center Maks in novo galerijo v en sam kompleks, do tega trenutka pa je bila skoraj končana le prenova Trga Leona Štuklja. In glede na to, da do dogodka EPK v Mariboru manjka le še slabega pol leta, je jasno, da predvidena infrastruktura ne bo pravočasno dokončana, kar seveda otežuje izvedbo samega programa.

Temu pa manjkajo recimo tudi velika umetniška imena kot sta Edward Clug (katerega predstava Arhitektura tišine je otvorila EPK Essen 2010) in Dragan Živadinov, ki je po velikem medijskem pompu odstopil od sodelovanja pri dogodku EPK 2012. Bodo pa sodelovali drugi vrhunski umetniki, med večjimi projekti so Dvanajst s predavanji svetovnih intelektualcev ter gostovanja nemško–nizozemskega fotografa Ulaya. Med večje projekte še spada Zagrebška filharmonija z Ivom Pogoreličem, Dunajska državna opera s Figarovo svatbo in ruski orkester Osipov. Carmina Slovenica pripravlja opero Urban Tribe, Jan Cvitkovič filmski projekt Omnibus, Tomaž Pandur predstavo Vojna in mir, Dušan Jovanović Funeral Fashion Show, Betontanc pa Avdicijo za življenje. Dogajanje pa bo 13. januarja odprl skupen projekt mariborske in ljubljanske opere Črne maske. Program bo vsekakor kvaliteten. Bruseljska nadzorna in svetovalna komisija je program, ki ji je bil predstavljen maja 2011, izjemno pohvalila. Ekipi je svetovala, naj se drži vsebine in se osredotoči na izvedbo (Report

for the second monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012). Predstavitev nove podobe programa je komisijo očitno prepričala, saj je Mariboru prinesla nagrado Meline Mercouri, denar, ki ga zavod Maribor 2012 krvavo potrebuje.

Ali je bil postopek nominacije mesta Maribor in partnerskih mest dobro izpeljan? Na to vprašanje je težko odgovoriti. Dejstvo je, da bi se lahko izpeljal drugače, saj je imela Slovenija za to vse pravne možnosti. Ali bi bila nominacija vseh štirih prijav boljša? Tudi to je vprašanje, na katerega nikoli ne bom dobila odgovora. Dejstvo pa je, da je pridobitev naziva Evropska prestolnica kulture velikanska, edinstvena in neponovljiva priložnost za imenovano mesto. In v pripravah na ta dogodek je v samem izbirnem postopku in tudi v korakih na poti do izvedbe dogodka prišlo do veliko spodrseljajev, ki so za trenutek ustavili ali poslabšali izvedbo. Po prebiranju poročil in medijskih objav sem prišla do zaključka, da se ni storilo dovolj, da bi bil dogodek EPK v Sloveniji izpeljan na najboljši možni način. Vendar, kot sem omenila že v uvodu, je to diplomsko delo zgolj poskušalo raziskati odvijanje korakov na poti do izvedbe dogodka EPK v letu 2012. Pravo ovrednotenje in analiza bosta možna šele v letu 2013. Zato je najbolje, da se pripravimo na leto 2012 in se pustimo presenetiti.

7 LITERATURA

1. *Evropska komisija*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/index_en.htm (20. oktober 2010).
2. --- 2006. *Vodnik za mesta, ki kandidirajo za naziv Evropska prestolnica kulture*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc633_sl.pdf (3. april 2011).
3. --- 2009. *European Capitals of Culture: the road to success from 1985 to 2010*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/pub/pdf/ecoc_25years_en.pdf (15. junij 2011).
4. Evropski parlament in Svet Evropske unije. *Sklep št. 1419/1999/ES o vzpostavitvi aktivnosti Skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture za leta 2005 do 2019*. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999D1419:20040501:SL:PDF> (20. april 2011).
5. --- 2006. *Sklep št. 1622/2006/ES o vzpostavitvi aktivnosti Skupnosti za dogodek Evropske prestolnice kulture za leta 2007 do 2019*. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:304:0001:0006:SL:PDF> (20. april 2011).
6. International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012. 2007. *Professional Recommendation of an International evaluation panel for the assessment of applications and the selection of a city for nomination for the title of »European Capital of Culture« for 2012*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/min_eng/news/Priporocilo-fin-ang.pdf (20. april 2011).
7. Klipšteter, Tomaž. 2011. Program EPK 2012 tehta slabih 42 milijonov evrov. *Dnevnik*, 25. marec. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042433407 (4. julij 2011).
8. *Maribor 2012*. Dostopno prek: <http://www.maribor2012.info/> (5. september 2010).

9. Ministrstvo za kulturo. 2004. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004–2007 (ReNPK0407). Ur. L. RS 28/2004. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=200428&stevilka=1205> (5. september 2011).
10. --- 2006a. *Javni razpis za izbor mesta za nominacijo za naslov »Evropska kulturna prestolnica« za leto 2012*. Dostopno prek: [http://www.mk.gov.si/si/javne_objave/razpisi_pozivi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1\[show_single\]=17](http://www.mk.gov.si/si/javne_objave/razpisi_pozivi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1[show_single]=17) (20. junij 2011).
11. --- 2006b. In Sektor za evropske zadeve in kulturni razvoj. 2006. *Informacija o aktivnostih sektorja za evropske zadeve in kulturni razvoj v zvezi z Evropsko prestolnico kulture v Sloveniji leta 2012*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo, interno gradivo.
12. --- 2008. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 (ReNPK0811). Ur. L. RS 35/2008. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=200835&stevilka=1428> (5. september 2011).
13. Monitoring and advisory Panel for the European Capital of Culture (ECOC) 2012. 2009. *Report for the first monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/report_1_monitor_guimaraes_maribor.pdf (15. april 2011).
14. --- 2011. *Report for the second monitoring and advisory meeting for the European Capitals of Culture 2012*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/2012_panel2_monitoring_report.pdf (30. maj 2011).
15. Maribor in partnerska mesta Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec, Velenje. 2008. *Prijava za naslov Evropska prestolnica kulture 2012 in dopolnila k prijavi*. Maribor: MO Maribor. Dostopno prek: <http://www.maribor2012.info/userfiles/File/integralni%20tekst%20prijave%20EPK%20-%20slo.pdf> (14. april 2011).

16. Nacionalni svet za kulturo. 2009. *Evropska prestolnica kulture 2012*. Dostopno prek: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:oxPXoNMm9GkJ:nsk-slo.si/images/uploads/EVROPSKA_PRESTOLNICA_KULTURE_2012,_gradivo_MK.doc+nsk+evropska+prestolnica+kulture+2012&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEESiY_wdhXysXCXnp5twPsJ7hBdU-Qto5GLwR7dvVx2_8qEjc4cCA0myFyELxWIjg2zJVWirT1pAy3MUP2dOuniYWIDq0FI6DT8v1iFVGxZZ-4SshB_tw77VTyR0rcFfx51doQt&sig=AHIEtbQoVDXmtYN1SB0Aap1mG6vY4G_UOA (19. junij 2011).
17. *Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske skupnosti – Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*. 2003. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF> (5. april 2011).
18. Selection Panel for the European Capital of Culture. 2008. *Information about the selection meeting for the European Capitals of Culture 2012*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/documents/2012ecoc_panel_report.pdf (16. december 2011).
19. Štamcar, Miha. 2007. "Za to, da se regija razvije, ne potrebujemo Gehryjevega muzeja, ker si ga tako ali tako ne moremo privoščiti." - Vladimir Rukavina. *Mladina*, (18). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200718/clanek/slo-intervju--miha_stamcar/ (10. avgust 2011).
20. Ujčič, Jana. 2011. ZGODBE EPK: Predstavili glavnino programa EPK 2012. *RTS*, 30. junij. Dostopno prek: <http://www.rts.si/zgodbe-epk-predstavili-glavnino-programa-epk-2012.html> (10. avgust 2011).
21. *University Network of the European Capitals of Culture*. Dostopno prek: http://www.uneecc.org/htmls/welcome_page.html (15. november 2010).
22. Uprava zavoda Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture. 2011a. *Poročilo o delu 2010*. Dostopno prek: http://www.maribor2012.info/userfiles/File/Letno_porocilo_2010.pdf (5. julij 2011).

23. --- 2011b. *Predstavitev ključnih projektov po sklopih*. Dostopno prek: <http://www.maribor2012.info/userfiles/File/GRADIVO%20ZA%20TISKOVNO.pdf> (5. julij 2011).

PRILOGA A

Priloga A: Seznam preteklih in bodočih Evropskih prestolnic kulture

- 1985 Atene
- 1986 Firence
- 1987 Amsterdam
- 1988 Berlin
- 1989 Pariz
- 1990 Glasgow
- 1991 Dublin
- 1992 Madrid
- 1993 Antwerpen
- 1994 Lizbona
- 1995 Luksemburg
- 1996 Kopenhagen
- 1997 Thessaloniki
- 1998 Stockholm
- 1999 Weimar
- 2000 Avignon, Bergen, Bologna, Bruselj, Helsinki, Krakov, Reykjavik, Praga, Santiago de Compostela
- 2001 Porto in Rotterdam
- 2002 Bruges in Salamanca
- 2003 Gradec
- 2004 Genova in Lille
- 2005 Cork
- 2006 Patras
- 2007 Luksemburg in Sibiu
- 2008 Liverpool in Stavanger

2009 Vilna in Linz
2010 Essen (Ruhr), Istanbul in Pécs
2011 Turku in Talin
2012 Guimarães in Maribor
2013 Marseille in Košice
2014 Umeå in Riga
2015 Belgija in Češka
2016 Španija in Poljska
2017 Danska in Ciper
2018 Nizozemska in Malta
2019 Italija in Bolgarija